

PUBLIEK VERANTWOORDEN

De afgelopen jaren heeft de Almeerse raad geïnvesteerd in 'publiek verantwoord'. Onder die noemer zijn gemeenteraadsleden het gesprek aangegaan met instellingen, corporaties en 'maatschappelijke organisaties' in de stad. Laat ik dit meteen zeggen: ik geef de term 'publiek verantwoord' graag voor een betere. De vlag dekt de lading namelijk niet. Associaties met een 'tribunaal' en 'verhoren' doen geen recht aan de opzet en de intenties. In dit essay beschrijf ik de ontstaansgeschiedenis en de ervaringen die wij er in Almere mee hebben opgedaan. Ik begin met een opsomming van de belangrijkste redenen om 'publieke verantwoordingsgesprekken' te gaan organiseren.

'KIJKEN DOOR EEN RIETJE'

Zonder vrij toegankelijke informatie kan de democratie niet functioneren. Zowel voor het stellen van kaders als voor toezicht en controle zijn raadsleden aangewezen op toegankelijke, goed ontsloten en verifieerbare informatie. Dit is wettelijk geborgd door het bestuur te verplichten de raad alle informatie te verschaffen, gevraagd en ongevraagd, die hij nodig heeft om zijn taken te kunnen uitoefenen.

Ik heb in al die jaren dat ik actief ben in het openbaar bestuur gemerkt dat raadsleden beschikken over een goed ontwikkeld reukorgaan. Ze 'ruiken' het vaak meteen als informatie onvolledig, onjuist of al te eenzijdig is. Om vervolgens heel bewust en heel gericht op zoek te gaan naar aanvullende feiten of naar perspectieven die de feiten in een ander licht plaatsen. Zo bezien is er dus niet heel veel aan de hand. Raadsleden hebben toegang tot de informatie die ze nodig hebben. Daarin bijgestaan door de griffie, en als

ze geluk hebben, profiterend van het werk van kritische lokale media.

Toch is er geen reden om gerustgesteld achterover te leunen. Immers: beschikt het college nog wel over de informatie die de raad nodig heeft om zijn werk goed te kunnen doen? Anders geformuleerd: krijgen de raadsleden eigenlijk wel die informatie die nodig is om toezicht te kunnen houden op de uitvoering van publieke taken in tijden van toenemende en alsmaar complexer wordende ketens? Ik geef een voorbeeld. Het college moet ervoor zorgen dat informatie over vraag en aanbod op de woningmarkt tijdig en compleet bij de raad terecht komt. Is dat college de enige bron van informatie voor de raad dan loopt die raad in toenemende mate het risico de wereld 'door een rietje' te zien. Wat je ziet is wel echt, maar het is slechts een beperkt deel van werkelijkheid. Wat je te zien krijgt is onvoldoende om agenderend, sturend en controlerend van betekenis te kunnen zijn. Ik ervaar dan ook dat het

goed positioneren van raden in toenemende mate vraagt om informatie van ketenpartners en daarmee dus ook om hun perspectieven op de werkelijkheid.

Griffiers die in 2002 en 2003 hun werkzaamheden zijn begonnen, zullen beamen dat het in die beginjaren van belang was om ervoor te zorgen dat informatie van het college bij de raad terecht kwam. Ruim vijftien jaar later is mijns inziens die informatiestroom van college naar raad minder relevant geworden. Nog altijd van het grootste belang, maar er is meer nodig. Om raden in positie te brengen is het vandaag de dag nodig om bij wijze van spreken door meerdere rietjes tegelijk te kijken. Dat is de essentie ofwel het doel van wat we 'publiek verantwoorden' hebben genoemd.

Waar de griffier in 2002 begon met het op gang brengen van informatie van het college naar de raad, is hij vandaag de dag meer en meer een

informatiemakelaar die de raad bedient met informatie van al die partners die vaak samen met de gemeente publieke taken vervullen en publieke waarden realiseren. Ik hoor u zeggen dat raadsleden en fracties daar toch zelf voor kunnen zorgen! Dat doen ze ook, gelukkig maar, en dat zullen ze ook zeker blijven doen. Maar ik zie daarnaast een taak voor de griffie in het positioneren van het bestuursorgaan raad. Want een raad in positie is een raad die goed is geïnformeerd. Niet alleen om toezicht te kunnen houden en om verantwoordelijken om verantwoording te kunnen vragen. Maar ook om goed toegerust, want goed geïnformeerd, te kunnen agenderen, om kaders te kunnen stellen, richting te kunnen geven en om partijen samen te brengen. Ik verwijs naar wat ik in mijn eerste essay heb omschreven als het positie kiezen in het lege midden.

U vindt dat essay [hier](#). Daarin betoogde ik dat de raad opgesloten raakt in het kwadrant linksboven.

De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) - bij monde van zijn toenmalige voorzitter Wallage - omschreef dit kwadrant linksboven als 'een zuurstofloze verticale kolom' in een steeds horizontaler werkende samenleving. Het 'kijken door een rietje' is mijns inziens een illustratie van het opgesloten zitten binnen het stadhuis. Terwijl raadsleden aangeven juist bevrijd te willen worden van de kettingen waarmee ze aan het stadhuis geketend zijn. Publiek verantwoorden biedt een weg naar buiten.

DECENTRALISATIES

De decentralisaties in het sociale domein maakten de vraag naar de beschikbaarheid en ontsluiting van (verantwoordings)informatie urgenter dan ooit. Maar dat niet alleen. De decentralisaties maakten ook duidelijk dat het controle-instrumentarium van de raad heroverweging verdient. Want kijken door een rietje leidt ertoe dat steeds dezelfde 'verdachte' in beeld is: 'het college heeft het gedaan!'. Want als de raad zich welhaast exclusief op het college richt is het ook logisch dat alle pijlen richting college gaan. Terwijl iedereen weet dat het college meestal hoogstens gedeeltelijk verantwoordelijk is. Hoe begrijpelijk ook, het zet de verhoudingen binnen het stadhuis geregeld onnodig op scherp.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat staatsrechtgeleerden vaststellen dat doordat steeds vaker andere partijen dan de overheid publieke taken voor hun rekening nemen, controle door de raad in de knel komt. Dit laat zich onder meer duidelijk voelen bij het zwaarste controle-instrument waar de raad over kan beschikken, de zogenoemde raadsenquête (artikel 155 gemeentewet). Met goede redenen wordt bepleit het recht om betrokkenen te verhoren te verruimen. Onder de bestaande wetgeving zijn slechts (oud-)bestuurders en (oud-)ambtenaren verplicht om te verschijnen, waardoor de nadruk in veel raadsonderzoeken automatisch wordt gericht op de rol van het college en de ambtelijke organisatie. Dat doet geen recht aan de complexiteit van (gedeelde)

verantwoordelijkheden. Daar gaat publiek verantwoorden over: inzicht in die complexiteit en de mogelijkheid met alle verantwoordelijkheid het gesprek aan te gaan. Voordat ik uiteenzet hoe we deze gesprekken in Almere hebben georganiseerd en wat ze hebben opgeleverd, beschrijf ik hoe die term publieke verantwoording in Almere tot stand is gekomen.

VOORGESCHIEDENIS PUBLIEK VERANTWOORDEN IN ALMERE

Publiek verantwoorden is niet in 2016 begonnen, op het moment dat de raad onder deze noemer gesprekken is gaan organiseren. Het heeft een voorgeschiedenis. Het begon in 2013 met gesprekken die door het college onder die noemer werden georganiseerd. In mei 2013 is een 'intentieovereenkomst publiek verantwoorden' opgesteld. Een overeenkomst tussen college en een twintigtal (maatschappelijke) organisaties. Het college heeft de raad eind 2013 geconsulteerd over dit publiek verantwoorden. Daaropvolgend is bij de begrotingsbehandeling van dat jaar een motie aangenomen waarin het college wordt opgeroepen om vormen voor horizontale verantwoording samen met de maatschappelijke instellingen en de raad zodanig vorm te geven 'dat een deel van de ambtelijke controle en sturing weg kan vallen'. Het raadsvoorstel Werkwijze Publiek Verantwoorden is op 13 maart 2014 aangenomen.

De doelstelling was het verminderen van de verticaal georganiseerde en als al te bureaucratisch ervaren verantwoordingsverplichtingen. Met als intentie dit in te ruilen (deels althans) voor een horizontaal vormgegeven verantwoordingsgesprek. Van geschreven, tellend en metend naar verhalend verantwoorden dus. Dit is vormgegeven door het organiseren van zogenoemde kwaliteitskringen: bijeenkomsten waar invulling werd gegeven aan het publiekelijk, horizontaal verantwoorden. Publiekelijk betekende niet dat deze kwaliteitskringen vrij toegankelijk waren. Hier was sprake van collegiale, horizontale verantwoording in de beslotenheid van de instellingen en organi-

saties die meededen aan deze vorm van publiek verantwoord. Gaandeweg werd duidelijk dat de raadsleden die deze kwaliteitskringen bezochten die niet van toegevoegde waarde vonden voor in elk geval de uitoefening van de hen gegeven taken en verantwoordelijkheden.

RAAD NEEMT 'PUBLIEK VERANTWOORDEN' IN EIGEN HAND

In 2015 is de raad van Almere van start gegaan met het doorvoeren van een aantal veranderingen in de werk- en vergaderwijze. Onder de noemer 'Raad 2020' is geïnvesteerd in eigentijdse

rolneming en werkwijzen. Een traject dat zich het best laat omschrijven als het 'zoekend en experimenterend investeren in de raad van de toekomst' en de daarbij passende (griffie)ondersteuning. Raad 2020 is weloverwogen vormgegeven in de vorm van een weg: 'de weg omhoog', 'je weg vinden' en een verbeelding van 'afslagen durven nemen om de beste routes te vinden' naar eigentijdse rolneming en dito werkwijzen. Twee door de raad geformuleerde ambities hebben ertoe geleid dat een doorstart is gemaakt met publiek verantwoord.

Nu dus niet als middel van het college, maar als instrument voor de raad. Die ambities waren:

1 Het beter ontsluiten van kennis en informatie voor de raad. Door nieuwe bronnen te slaan (en tegelijk bestaande informatiestromen in te dammen). Met als doel minder afhankelijk te zijn van informatie vanuit het college en meer informatie te genereren op 'maat van de raad', om beter in positie te komen om (tijdig) de juiste onderwerpen te kunnen agenderen en meer perspectieven op feiten, trends en

ontwikkelingen te krijgen dan de informatie(stromen) vanuit het college bieden.

2 Raad en samenleving beter verbinden, in aanvulling dus op de relaties en ontmoetingen die er zijn tussen raadsleden en fracties en inwoners, bedrijven, instellingen, organisaties enzovoort. Met andere woorden: inzetten op relaties en verbindingen tussen het bestuursorgaan raad en al die partijen in de stad en de regio die meewerken aan publieke taken en bijdragen aan publieke waarden.

In 2016 is een verkenninggroep 'publiek verantwoord' in het leven geroepen, waar vier raadsleden zitting in hadden. Onder begeleiding van de griffie, en mede ondersteund door de afdeling

Onderzoek & Statistiek (O&S) heeft deze verkenninggroep om te beginnen een plan van aanpak uitgewerkt.

Een belangrijk uitgangspunt bij het opstarten van publiek verantwoord was proberen, evalueren en zo gewenst doorontwikkelen. Vandaar dat destijds is besloten om te beginnen met het organiseren van vier verantwoordingsgesprekken. Waarna de raad zou besluiten om ermee door te gaan of niet. De verkenninggroep besloot dat het verstandig

was om deze eerste vier gesprekken buiten de formele vergaderstructuur om te organiseren. Ze werden dus geen onderdeel van de bijeenkomsten van de Politieke Markt en waren dus niet openbaar en vrij toegankelijk. Zodoende kon de verkenninggroep in alle rust samen met de gesprekspartners ervaringen opdoen en ook bezien wat de meerwaarde zou kunnen zijn van openbaarheid.

Door de verkennergroep werd onderstaand proces uitgetekend:

1 Selecteren gesprekspartner door de verkennergroep.

- Uitnodigen van een dagelijks bestuurder en de voorzitter of een lid van de Raad van Toezicht

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

2 Opstellen factsheet en infographic met informatie over de instelling op basis van:

- Website
- Jaarverslag
- Nieuwsbrieven

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

Daarnaast informatie vanuit Gemeente Almere verzamelen over de relatie met de instelling.

Over onder meer:

- Financieringsstromen
- Specifieke opdracht
- Plek in de keten
- Doel: zo volledig mogelijk beeld vormen van de activiteiten van de instelling

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

3 In kaart brengen positie van de instelling in de keten.

- Grafische weergave verschillende partijen in het geheel (krachtenveld)

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

4 Met aanvullende gegevens over onderlinge relaties in die keten, bijvoorbeeld:

- Totale financiering
- Afhankelijkheid
- Cijfers

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

5 Voorbereidingsgesprekken.

- Met raadsleden die het verantwoordingsgesprek gaan voeren. Dit voorbereidingsgesprek vindt plaats op basis van de factsheet en de infographic: opstellen vragen voor de raadsleden die het gesprek voeren.
- Afstemming (voorgesprek) met de instelling/organisatie: welke zaken willen zij inbrengen en welke informatie willen zij (vooraf) delen?
- Keuze voor gespreksleider/voorzitter maken (eventueel een externe gespreksleider regelen).

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

6 Het publiek verantwoordingsgesprek (duur: anderhalf tot twee uur).

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

7 Reflectie en evaluatie.

- Ervaringen verwerken in plan van aanpak voor het volgende verantwoordingsgesprek.

VOORBEREIDINGSGROEP

GRIFFIE

O & S

INSTELLING

Voor het eerste verantwoordingsgesprek koos de verkennersgroep voor Prisma, stichting voor primair onderwijs in Almere. Prisma verzorgt christelijk basisonderwijs aan ruim 5200 kinderen verspreid over 18 scholen, waaronder één school voor speciaal basisonderwijs. Naast het regulier onderwijs biedt Prisma verschillende onderwijsconcepten aan, waaronder Dalton, IKC (Integraal Kindcentrum), Sterrenschool en Ecologisch onderwijs.

Enige weken voorafgaand aan dit eerste gesprek zijn de 4 raadsleden uit de verkennersgroep getraind. Het formuleren van de juiste vragen was een zoektocht. Begrijpelijk, want op welke grond en vanuit welke rol kan de gemeenteraad Prisma eigenlijk om verantwoording vragen? Er bestaat immers geen subsidierelatie tussen Prisma en de gemeente. Het bleek dan ook gemakkelijker om

vast te stellen wat het gesprek niet was, dan wat het wel was.

De verkennersgroep was zich ervan bewust dat van het verhoren van bestuurders en toezichhouders van Prisma (zoals bij een raadsenquête) geen sprake kon zijn. Waarheidsvinding was geen doel. De raad moest vooral ook niet op de stoel van de accountant gaan zitten: rechtmatigheid van uitgaven kon met andere woorden evenmin doel van het verantwoordingsgesprek zijn. De raad moest ook niet optreden als ware hij de rekenkamer van Prisma, vragend naar doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur en beleid.

Het gesprek moest gaan over de keuzes die Prisma maakt en heeft gemaakt: hoe komen die keuzes tot stand en hoe dragen die bij aan uitvoe-

ring van publieke taken en realisatie van publieke waarden in de stad. De verkenninggroep ging het gesprek in met deze vragen:

- > Welke doelen streeft Prisma na en waarom juist die doelen?
- > Hoe zijn die doelen tot stand gekomen (ofwel: wie zet de koers uit, wie zijn daarbij betrokken)?
- > Welk beleid heeft Prisma gevoerd om die doelen te realiseren en zijn die doelen ook gerealiseerd?

Met als doelstelling dus om inzicht te krijgen in de gemaakte keuzes (het beleid) en de effecten daarvan. Precies daar zat het belang voor de raad: hier wordt publiek geld besteed en hier worden keuzes gemaakt over publieke taken en publieke waarden. Steekt Prisma geld in natuureducatie of in (extra) sport- en bewegingsonderwijs? Mag de raad daar iets van vinden? Dragen de keuzes van Prisma bij aan de realisatie van doelstellingen die de gemeente nastreeft? Is daar contact over tussen Prisma en de gemeente(bestuurders)? Neem bijvoorbeeld het belang van (vroeg)signalering. Docenten wordt een belangrijke rol toebedacht bij het zien en vervolgens melden van mogelijke problemen in de omgeving waarin kinderen opgroeien. Onder het mom van voorblijven, want voorkomen is beter (en ook goedkoper) dan genezen. Speelt dat uitgangspunt een rol in de keuzes die Prisma maakt, bij beleid en inzet van middelen? Ander voorbeeld, direct maar als vraag geïllustreerd:

'De gemeente vindt tegengaan van overgewicht van belang. Staat dat ook bij u bovenaan de prioriteitenlijst en steekt u dus het beschikbare geld in sport en beweging en in het verspreiden van kennis over gezonde voeding?' Wie maakt de keuze tussen investeren in sport of cultuur(onderwijs)? Met wie wordt daarover afgestemd? Ook met de gemeente? Relevante vragen. Maar moet Prisma daar verantwoording over afleggen aan de gemeenteraad?

Het gesprek met Stichting Prisma werd gevoerd met mevrouw Martine Visser (Voorzitter Raad van Toezicht) en de heer Meindert Eijgenstein (Bestuurder). De verkenninggroep bestond uit de raadsleden Nico van Duijn (Leefbaar Almere), Ciska van Rijn (PvdA), Roelie Bosch (ChristenUnie) en Willy-Anne van der Heijden (GroenLinks).

EVALUATIE

Met recht kan dit eerste vraaggesprek een zoektocht worden genoemd. Een zoektocht naar de bij de raad passende rol, naar de juiste vragen en naar de juiste toon. De raadsleden die dit eerste gesprek met Prisma voerden stelden zelf direct na afloop vast dat ze een aantal dingen moesten afleren: niet met elkaar in gesprek gaan zoals tijdens de carrouselvergaderingen van de Politieke Markt, niet vrijelijk associërend afdwalen, niet mee gaan denken over praktische oplossingen voor allerlei problemen die op tafel kwamen, niet drie vragen tegelijk stellen, vragen niet als meningen verpakken en meningen niet in de vorm van vragen verpakken.

Omdat de verkenninggroep zich terdege bewust was van de zoektocht die de raad met de doorstart van het publiek verantwoord was ingeslagen, is er veel energie gestoken in evalueren en leren. Daar werden ook de gesprekspartners bij betrokken. Na elk gesprek is opgehaald hoe de gesprekspartners het gesprek hebben ervaren en wat ze graag anders zouden zien. Twee zaken uit de evaluatiegesprekken die de verkenninggroep voerden en uit de input van de gesprekspartners worden hieronder toegelicht.

In de eerste plaats: het doel van de gesprekken moet volstrekt helder zijn en aan dat doel moet tijdens het gesprek strikt worden vastgehouden. De eerste verantwoordingsgesprekken waren - begrijpelijk - teveel een combinatie van informeel gesprek, kennis vergaren, meedenken

en inzicht krijgen in de gemaakte keuzes en kritische reflectie op die keuzes en de effecten ervan. Dat laatste, het oorspronkelijke doel van het gesprek, bleef onderbelicht. De gevolgen hiervan waren terug te zien in de verslaglegging en terugkoppeling aan de raad. Het verslag van die eerste gesprekken was vooral informierend. En daardoor van beperkte waarde omdat het de raad geen inzicht bood in de keuzes en consequentie ervan, de reflectie daarop en eventuele verantwoording daarover.

Tweede belangrijke punt dat ik hier wil aanstippen en dat samenhangt met het vorige punt is dit: de terugkoppeling van de verkenninggroep in de Politieke Markt. Een terugkoppeling zowel over de individuele verantwoordingsgesprekken als over het instrument zelf. De raadsleden die de verantwoordingsgesprekken hadden gevoerd waren zeer tevreden met dit nieuwe instrument dat een waardevolle aanvulling was gebleken op hun informatiebronnen en mogelijkheden om met 'de stad' in gesprek te zijn. Maar het bleek aanvankelijk moeilijk onder woorden te brengen waar hem dat dan precies in zat. De gespreksverslagen op zich, zonder dat je de gesprekken zelf had bijgewoond, boden te weinig meerwaarde.

Ook de gesprekspartners waren zonder uitzondering zeer positief. Zij waren verheugd over het 'geboden podium'. Het verantwoordingsgesprek voorzag duidelijk in een behoefte. De gesprekspartners konden het publiek verantwoord gebruiken om het gemeentebestuur te vragen naar zijn keuzes, het waarom en de effecten ervan. Publiek verantwoord bleek in de praktijk overduidelijk tweerichtingsverkeer. De gesprekken gaven met andere woorden ook veel inzicht in de keuzes van het college en het door de gemeente gevoerde bestuur en beleid. Dat bleek overduidelijk tijdens het derde gesprek, met woningcorporatie GoedeStede.

DE DOORONTWIKKELING VAN PUBLIEK VERANTWOORDEN

Dit derde verantwoordingsgesprek met woningcorporatie GoedeStede benut ik om te illustreren dat het publiek verantwoord door de raad al doende lerende is doorontwikkeld.

De stad Almere heeft een bijzondere geschiedenis. In 40 jaar tijd is de stad ontwikkeld en gegroeid naar meer dan 200.000 inwoners. Nog steeds ligt de nadruk op groei, echter na 40 jaar ontwikkeling zijn sociale, maatschappelijke en leefbaarheidsvraagstukken meer en meer onderdeel van de woonopgave geworden. Dit vraagt een heldere visie ('wat voor stad wil je zijn?') en een geoliede samenwerking met ontwikkelaars en bouwpartners. Het is met andere woorden een geschikt onderwerp voor publiek verantwoord.

De woningcorporaties zijn zeer belangrijke partners voor de gemeente. Niet alleen voor wat betreft het bouwen, maar ook als het gaat om het creëren van leefbare wijken. In Almere zijn drie woningcorporaties (dominant) actief, waaronder woningcorporatie GoedeStede. Een van oorsprong Almeerse corporatie die alleen in de stad Almere actief is.

Ik neem u kort mee in een aantal knelpunten rondom de woonopgave in Almere ten tijde van het gesprek (2018). Al jaren is er in Almere een grote behoefte aan goedkope en middenklasse huurwoningen; de vraag overtreft het aanbod ruim. Prestatieafspraken kunnen door de woningcorporatie niet worden waargemaakt doordat er op dat moment te weinig kavels door de gemeente werden uitgegeven. Het proces van vergunningen-uitgifte kent nogal eens vertraging waardoor extra kosten worden gemaakt door de corporatie. Tot slot, het woontoewijzingsstelsel werd niet als eerlijk ervaren. Door het beperkte aanbod, in combinatie met de urgentieregeling moeten Almeerders jarenlang wachten op een huurwoning.

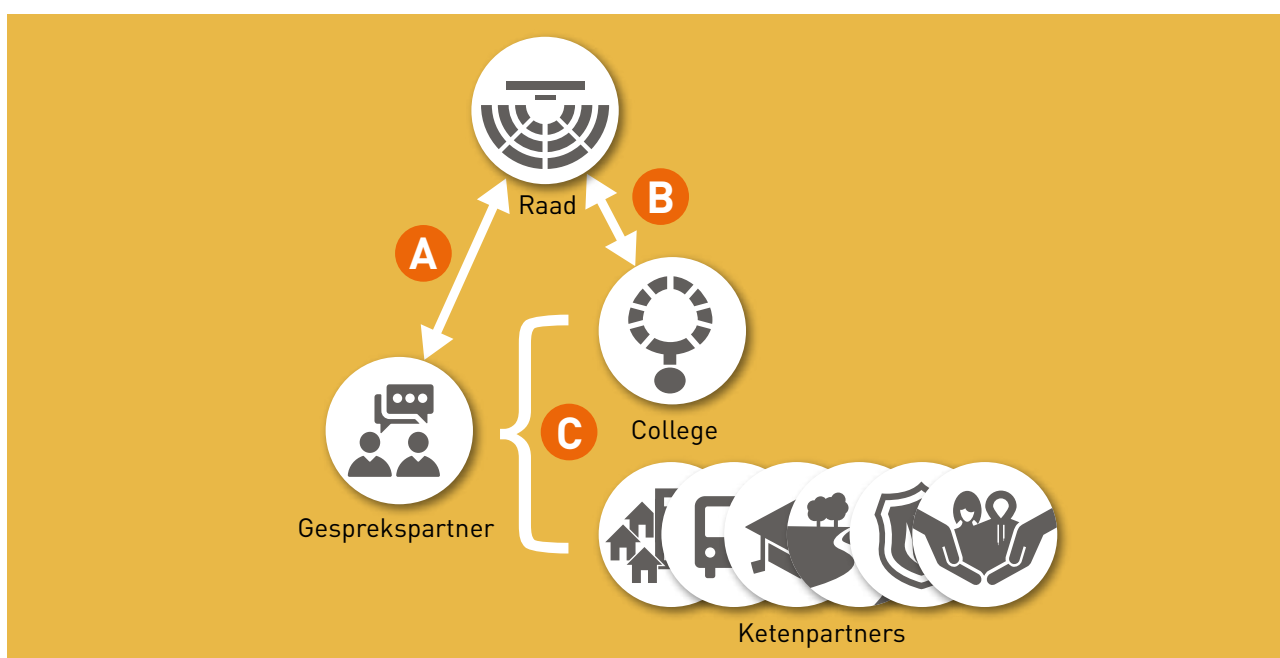
Na een gedegen voorbereiding (verkennergroep/griffie en GoedeStede) zijn gezamenlijk de thema's en gespreksonderwerpen geselecteerd. Een gedegen voorbereiding – zo hadden de eerste gesprekken geleerd – stond garant voor een gesprek waarin vanuit vertrouwen diepgang werd bereikt, knelpunten konden worden besproken en dilemma's gedeeld. Na afloop van het gesprek is een uitvoerig gespreksverslag opgesteld dat door de rapporteurs van de verkennergroep is toegelicht op de Politieke Markt. Ook dat was een les van de eerdere gesprekken: de raad veel meer deelgenoot maken van het gesprek en de uitkomsten daarvan. In het proces was tevens geborgd dat de portefeuillehouder tijdens de daaropvolgende Politieke Markt uitgenodigd was om van gedachten te wisselen over verslag en de bevindingen van de verkennergroep. Een aantal fracties besloot gezamenlijk tot het opstellen van een drietal moties. Twee moties zijn aangenomen. Ik laat de precieze inhoud van die moties gemakshalve buiten beschouwing. Wat voor mij van belang was is dit: het gesprek met GoedeStede heeft ertoe geleid dat de raad zijn blikveld heeft weten te vergroten en daardoor veel beter in positie was. De raad kon daardoor agenderen,

verbinden en richting geven op een wijze die past bij een complexe horizontale ketensamenwerking.

TOT SLOT

Naast inzicht in gemaakte keuzes door de organisatie of instelling leverden de verantwoordingsgesprekken veel inzicht in het functioneren van complexe ketensamenwerking(sverbanden) en ieders verantwoordelijkheid daarin. Daarnaast voorzagen de verantwoordingsgesprekken in een behoefte van raad én partners: de mogelijkheid om op een goede manier op het juiste podium over publieke taken en publieke waarden te kunnen spreken. De gesprekken boden een mogelijkheid om nu eens over die onderwerpen te spreken waar politici niet (primair) verantwoordelijk voor zijn, maar waar ze wel verantwoordelijkheid voor voelen. Het blijft de vraag hoe en waar je die onderwerpen agendeert. De verantwoordingsgesprekken bieden in elk geval (een begin van) een antwoord.

Gevat in een grafische weergave hebben we in Almere het volgende ervaren met betrekking tot het publiek verantwoorden waar de raad sinds 2016 in heeft geïnvesteerd.

De reeks gesprekken begon op een manier die hierboven is weergegeven onder A: een verhalen- en horizontale vorm van verantwoording afleggen over (keuzes en de kwaliteit van de bijdrage aan de publieke zaak. Voortbouwend dus op de doelen en opzet van de gesprekken die het college een paar jaar eerder was begonnen onder diezelfde noemer van publiek verantwoord.

Wat onder B is weergegeven was het gevolg van de verantwoordingsgesprekken: de verkregen informatie tijdens de verantwoordingsgesprekken bleek veelal aanleiding om een (verantwoordings) gesprek aan te gaan met het college. Hier zitten twee kanten aan. Het illustreert dat raadsleden altijd de (begrijpelijke) neiging hebben vragen en opmerkingen te adresseren aan het college. Ze gaan – met andere woorden – toch snel weer door dat rietje kijken en letterlijk inzoomen op de rol van het college. Een natuurlijke reactie dus van raadsleden om alle informatie die ze ontvangen te filteren met deze vraag: 'kan ik hier iets mee richting het college?'. De verantwoordingsgesprekken gaven daar ook aanleiding toe: de gesprekspartners grepen de kans aan om hun oordeel te geven over de rol van de gemeente. En zij kenden die gemeente vooral in de persoon van de wethouder en de direct betrokken ambtenaren. Geen wonder dus dat de raadsleden die de verantwoordingsgesprekken voerden na afloop met vragen zaten die ze graag aan het college wilden stellen. Hoe begrijpelijk ook, het was op een bepaalde manier ook onbevredigend. Immers, blikverruiming was de bedoeling, maar focus op het college was het resultaat.

Het doorontwikkelen van de verantwoordingsgesprekken met individuele partijen (zie in de figuur bij A) moet plaats vinden in samenspraak tussen raad, college en de organisaties en instellingen in de stad. Het is niet logisch dat de gemeenteraad hierin het voortouw neemt. Trekt de raad dit naar zich toe dan nemen die gesprekken de vorm aan van hoorzittingen, zoals ook de Tweede Kamer die kent. Bedoeld om je als vertegenwoordiger 'te

laten informeren door vertegenwoordigers van organisaties, deskundigen en andere personen over een bepaald onderwerp'. Zeer waardevol, maar die vorm kennen we al en past als 'hoorzitting' prima binnen de mogelijkheden die de Almeerse Politieke Markt reeds biedt.

Onder C staat grafisch weergegeven wat mijns inziens de ontwikkelrichting is van de verantwoordingsgesprekken waarmee we in Almere eind 2016 zijn begonnen.

Het gaat om te beginnen om het bieden van een publiek podium, waar publieke taken worden geagendeerd (in plaats van individuele instellingen of organisaties dus). Taken (en publieke waarden) die de raad wel degelijk rekent tot haar verantwoordelijkheid, al is dat formeel dan slechts ten dele of zelfs in het geheel niet het geval. Het gaat dus om een gesprek met en tussen meerdere ketenpartners tegelijk. Die gezamenlijk verantwoording afleggen. Die elkaar bevragen en worden bevraagd door raad en 'publiek'.

Het ligt mijns inziens bij uitstek voor de hand dat de raad hierin voortouw neemt. Het hoort bij de raad om te agenderen. Het past bij een gemeenteraad om te verbinden, door instellingen en organisaties samen te brengen. Zodoende komt de raad (figuurlijk) uit het stadhuis en neemt, al agenderend en verbindend, positie in het 'het lege midden'.

Sinds de decentralisatie is er alle reden om dit type publieke verantwoordingsgesprekken te organiseren. De samenwerkingsketens, waar er steeds meer van komen, zijn namelijk 'verweesd' geraakt. Er zijn in dit land genoeg toezichthouders, die veel en goed werk verrichten. Net als de gemeenteraadsleden kijken deze leden van raden van toezicht bijna allemaal door een rietje. Ze kijken naar het bestuur van hun eigen instelling, hun eigen ziekenhuis, hun eigen corporatie of organisatie. Maar wie kijkt er naar de gehele keten, naar al die partijen die samen een publieke

taak vervullen of waarde toevoegen aan de samenleving?

In een wereld waarin ook raadsleden de mond vol hebben van een horizontale netwerksamenleving en co-creatie, slagen we er naar mijn mening vooralsnog onvoldoende in die samenwerkingsverbanden aan te spreken op de kwaliteit van hun keten, hun diensten en producten - hun bijdrage dus aan de publieke zaak - en de doelmatigheid waarmee ze die realiseren.

Door dit type verantwoordingsgesprekken te organiseren en letterlijk een podium te bieden investeert de raad in de kwaliteit van de lokale democratie - dat is veel meer dus en reikt verder dan het investeren in de formele democratie binnen het stadhuis. De raad biedt 'het publiek'

(de huurder, de patiënt, etc.) de mogelijkheid te controleren en bij te sturen.

Door dit type verantwoordingsgesprekken te organiseren komt bovendien de regio letterlijk dichterbij. Veel ketens werken immers bovengemeentelijk. De klacht - zie mijn eerdere essay - dat de democratische legitimiteit in niemandsland tekortschiet, wordt hiermee althans deels aangepakt.

Of op dit type verantwoordingsgesprekken, onder C dus, met recht het etiket publieke verantwoording wordt geplakt? Daar kom ik over een paar jaar op terug als we weer verder zijn met leren, proberen en investeren in rolneming en positionering van betekenisvolle gemeenteraden.

